

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

EVALUAČNÍ ZPRÁVA

projekt „Podpora integrace cizinců v ČR“

reg.č.: CZ.03.1.51/0.0/0.0/16_062/0003063

podpořen Evropskou unií, Operačním programem Zaměstnanost

Doba realizace projektu: 1.9.2019-28.2.2022

Místa realizace: Jihomoravský kraj, Královeský kraj, Moravsko-slezský kraj, Plzeňský kraj a Středočeský kraj.

POPIS PROJEKTU A JEHO PRŮBĚH

Zaměření projektu a jeho východiska

Problém, na který se projekt zaměřoval spočíval ve vysoké míře rizika sociálního vyloučení u cizinců a v nedostatečně komplexní podpoře pro úspěšnou integraci cizinců v ČR. Problémem cizinců je jejich nedostatečná znalost češtiny, nízké právní povědomí, častá izolace v rámci své komunity, nestabilita pobytu a fluktuace v zaměstnání.

Problém, na který se projekt zaměřoval, souvisí s nedostatečně vyrovnanými příležitostmi pro úspěšnou integraci do české společnosti. Dokument s názvem „Koncepce integrace cizinců“- Ve vzájemném respektu považuje znalost jazyka za základní předpoklad integrace cizince na území ČR. Znalost českého jazyka má přímý vliv na rozvoj sociálního i pracovního potenciálu cizinců, na intenzitu a kvalitu interakce mezi cizinci a majoritou. S rostoucí znalostí jazyka narůstá také

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, prohlubují se vztahy mezi komunitami a souvisí také s principem postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné nabývání vyšších pobytových statusů na území České republiky. Neznalost českého jazyka na obecné i odborné úrovni přináší nezaměstnanost a horší zaměstnatelnost cizinců. Cizinec, který nemůže najít zaměstnání a je nezaměstnaný čerpá finanční prostředky státu, což má vliv na ekonomiku, příp. vykonává práci na černo, což opět ekonomiku státu ovlivňuje. Neznalost jazyka cizincům neumožňuje posun v jejich pobytovém statusu, jelikož získání trvalého pobytu, případně českého státního občanství vyžaduje určitou úroveň znalosti jazyka. Negativní důsledky neznalosti češtiny ovlivňují v neposlední řadě celou společnost, která je dlouhodobě k migrantům negativně nastavena a tyto skutečnosti ji v jejím postoji utvrzují. Za stabilní pobyt s většinou práv jako občane ČR se považuje trvalý pobyt. K tomu je potřeba znalosti českého jazyka na úrovni A2, k plnému zrovnoprávnění dojde získáním občanství, kde musí cizinec opět skládat zkoušku z jazyka na úrovni B1 a znát české reálie. S úspěšnou integrací jde často ruku v ruce získání trvalého pobytu či občanství. Problémem je však nedostatečná znalost českého jazyka a neznalost právních úprav včetně nedostatečných finančních prostředků na zajištění právních služeb. V případě problémů s pobytem se cizinci věnují jen svému problému, který dlouhodobě ovlivňuje jejich rozpoložení a limituje jejich mentální kapacity zaměřené na integraci. Jejich horšího pobytového statusu často využívají zaměstnavatelé k vykořisťování či tzv. krajané, které svými neodbornými radami často mohou způsobovat až cizincovu ilegalitu pobytu. V rámci pracovní migrace v současnosti vznikají lokality, kde dochází ke kumulaci takovýchto cizinců, kdy pracovní povolení je potřeba pravidelně obnovovat a bez práce cizinec ztrácí pobytové oprávnění. Tyto lokality jsou již nyní považovány za problémové pro místní a potenciálně i pro celou společnost, neboť cizinci v ní žijící neprocházejí integrací. Jedná se kromě občanů ze třetích zemí i o občany z EU a Švýcarska, na které se běžné integrační programy nevztahují, a kteří se často vlivem nedostatečné jazykové vybavenosti, a své neznalosti práv a povinností ocitají v nouzi. Cizincům chybí orientace ve společnosti, neznají svá práva, ani povinnosti, informace získávají jen od svých krajanů a tyto informace mohou být špatně interpretovány nebo i cíleně podávány chybně. Programy na integraci většinou nabízejí nekomplexní služby pouze ad hoc zaměřené na některé složky

cizincova života. Chybí komplexní podpora při předcházení sociálnímu vyloučení. Prostředí, které nese prvky sociálního vyloučení je rizikové z pohledu sociálně patologických jevů jako jsou kriminalita, nadužívání návykových látek a dalších. Tyto projevy pak bývají často i účelově spojovány s cizineckými komunitami.

Cíl projektu

Cílem projektu bylo vytvoření komplexního programu podpory prevence sociálního vyloučení cíleného na čtyři oblasti života cizince. 1. Integrace a podpora v jazykové oblasti – tedy výuka českého jazyka, 2. stabilizace a zlepšení pobytového statusu- tedy semináře na aktuální témata, 3. zlepšení orientace v právech a povinnostech-resp. právní poradenství, 4. zlepšení orientace v běžném životě, resp. dobrovolnická spolupráce. Tento program reaguje na potřeby cizinců, kteří uváděli 1) nízkou znalost českého jazyka, která jim neumožňuje žádat o trvalý pobyt či občanství, kdy rizikem je horší postavení na trhu práce a celkově ve společnosti (např. v oblasti hledání bydlení, zdravotního a sociálního pojištění apod.), která může vést k fluktuaci na trhu práce, k životu na ubytovnách...), 2) riziko ztráty pobytového oprávnění, kdy nejstabilnější je občanství, pak trvalý pobyt, pak dlouhodobé a přechodné pobyty, kdy cílem cizinců je získávat postupně, co nejvíce stabilní pobytové oprávnění, neboť riziko ztráty je spojeno s psychickou nestabilitou cizince a v riziku upínání se na šedé zóny migrace, páčání trestných činů a přestupků až ilegalita, 3) neorientovanost v právech a povinnostech, v celkovém uspořádání společnosti, což má riziko vzniku zadluženosti, ztráty zaměstnání, nedostatku finančních prostředků, páčání trestné činnosti či přestupků.

Popis klíčových aktivit projektu

a) Individuální kurzy českého jazyka

Tato klíčová aktivita byla realizována po celou dobu trvání projektu tedy od září 2019 do února 2022. Kurzy probíhaly v pěti krajích České republiky. Na počátku byli vytipováni konkrétní klienti organizace, kterým byla nabídnuta účast v kurzech českého jazyka. Dále byla informace o kurzech českého jazyka rozšířena mezi další zaměstnance Organizace pro pomoc uprchlíkům, kteří stáli mimo projekt, ale pro tuto aktivitu vytipovávali vhodné klienty. Dále byla o možnosti zapojení se do kurzu vytvořena facebooková zpráva a informace byla zveřejněna i na internetových stránkách organizace. S ohledem na atraktivitu aktivity nebylo třeba dělat

intenzivnější propagaci, jelikož se zájemci o kurzy hlásili sami a principem sněhové koule se jejich počet průběžně navyšoval. S každým zájemcem o kurz byl veden vstupní rozhovor, který vedla některá z odborných pracovišť v některé z poboček OPU. Na základě výstupů z rozhovoru byly zřejmé očekávání klienta od kurzy, důvod zájmu, předběžný odhad znalosti českého jazyka a motivace. Pokud byl klient vytipován jako vhodný, byla s ním uzavřena patřičná administrativa a byl propojen s lektorem a zařazen do kurzu. Kurzy měly rozsah 50 hodin, doporučená frekvence byla 2x týdně 1,5 hodiny, ale jelikož se jednalo ve větší míře o individuální kurzy, byla frekvence hodně ponechána na domluvě student/lektor. Kurzy měli tři úrovně A1, A2 a B1, kdy A2 a B2 byly přípravné ke zkoušce k získání trvalého pobytu a českého státního občanství. Výjimečně měly kurzy specifický charakter a měly vést k získání konkrétních jazykových znalostí souvisejících se zvyšováním kvalifikace, studiem či atestací. V průběhu kurzu byla vždy uskutečněna jedna návštěva ve výuce a provedena dílčí evaluace průběhu výuky a spokojenosti všech zúčastněných stran. Na konci každého kurzu byl se studenty zpracován závěrečný jazykový test, který odpovídal dané úrovni kurzu. Následně se odborný pracovník sešel osobně eventuelně on-line či telefonicky k závěrečnému hodnotícímu rozhovoru, kde byla revidována vstupní data.

b) Semináře práv a povinností osob žijících v ČR

V rámci této aktivity mělo během celé realizace projektu proběhnout v 5 pěti krajích 15 seminářů. Délka semináře měla být 3 hodiny za účasti minimálně pěti osob. Aby byly semináře dostupnější pro všechny skupiny cizinců, bylo jim nabízeno proplácení jízdného na seminář a zpět. V případě kumulace větší skupiny cizinců byl seminář realizován i mimo kanceláře OPU v bydlišti klientů. V rámci každého kraje proběhly semináře zaměřené na aktuální témata týkající se cizinců v ČR. Témata seminářů se formovala během daného období a odvíjela se od konkrétních skupin cizinců, které se v daném regionu vytvářely, témata zohledňovala aktuální situaci na trhu práce, problematiku související s Covid-19, změny v zákonech související s cizineckou problematikou, popřípadě specifické problémy daných cizineckých komunit. Takto proběhly semináře zaměřené na podmínky zkoušky k získání českého státního občanství, problematika trhu práce, podnikání atp. Účastníci seminářů se rekrutovali jak z dlouhodobějších účastníků jiných klíčových aktivit projektu tak přicházeli jednorázově pouze za informacemi, které jim měl seminář přinést. Účastníci každého semináře zpracovali na konci každého

semináře stručný evaluační dotazník, který měl zhodnotit kvalitu semináře a případné další potřeby klientů.

c) Právní poradenství

Právní poradenství probíhalo od prosince 2019 do února 2022 ve všech pěti krajích zapojených do projektu. Právní poradenství mělo jak krátkodobý tak dlouhodobý charakter a cizinci se rekrutovali jak z dřívějších klientů OPU tak z nově příchozích na kurzy českého jazyka. Dále bylo podniknuto několik propagačních akcí, kdy byli oslovováni velcí zaměstnavatelé cizinců zejména ve Královéhradeckém, Středočeském a Plzeňském kraji, kdy jim byla nabídnuta podpora při řešení pobytových a dalších problémů jejich zaměstnanců. Oblasti právního poradenství se dali rozdělit do několika kategorií:

- Oblast pobytového práva. Zde poskytovali právníci poradenství zejména ve věcech stabilizace pobytového statusu a případně pomoc při získání určitého typu pobytu zejména trvalého pobytu, českého státního občanství, mezinárodní ochrany atp.
- Oblast pracovního práva a zaměstnanosti. Konzultace pracovních smluv, práv a povinností zaměstnanců a zaměstnavatelů, konzultace pracovně-právních problémů.
- Právní souvislosti opatření souvisejících s COVID-19. Pandemie Covid 19 se promítla do celé řady oblastí souvisejících s životem cizinců. V první fázi to byly pobytové záležitosti a omezení pohybu, dále pracovně-právní záležitosti, které nějakým způsobem měnily fungování cizinců v ČR, další omezení, která ovlivňovala život cizinců.
- Další oblasti práva, které nelze podřadit pod tyto kategorie, ale souvisí s zlepšením postavení cizinců v ČR se patří problematika sňatků cizinců, narození dětí, získání dávek sociálního systému atd. Toto poradenství bylo poskytováno pouze v případě, že daný problém měl dopad na integraci či pobytový status.

d) Podpora plné orientace cizinců do společnosti

Tato aktivita byla zaměřena na zajištění plné orientace cizinců ve společnosti prostřednictvím propojení cizince s dobrovolníkem. Během doby realizace projektu se mělo spojit 20 dvojic dobrovolníků a cizinců. Tito se scházeli po dobu minimálně 6 měsíců ve frekvenci 1x za 14 dní. Aktivita byla zaměřena na dlouhodobější klienty projektu, kteří se zapojili i do dalších klíčových

aktivit a během této spolupráce vznikla potřeba zlepšení orientace v reáliích nové společnosti, popřípadě posílení v některé z oblastí integrace cizinců. Těžištěm setkávání dobrovolníka s cizincem měli být kulturní, společenské, sportovní a další akce, které se ale po většinu doby realizace nekonaly. Ve zjednodušené podobě však klíčová aktivita probíhala.

EVALUACE

Evaluace projektu proběhla ve třech rovinách a probíhala v posledních dvou měsících realizace projektu respektive některé oblasti byly hodnoceny bezprostředně po jeho skončení, až byla k dispozici kompletní data :

- Evaluace dosažených výsledků a průběhu projektu
- Evaluace projektu klienty
- Evaluace projektu jeho pracovníky

Evaluace dosažených výsledků a průběhu projektu

Klíčová aktivita 1 : Individuální kurzy českého jazyka.

Projekt předpokládal původně vstup 120 osob do individuálních kurzů českého jazyka v 5 regionech České republiky. V každém regionu mělo začít kurz 24 osob. V průběhu projektu byl počet osob, které vstoupí do kurzu navýšen na 130 osob, jelikož v některých regionech byl zájem o kurzy vyšší než se předpokládalo. Většinou se jednalo o kurzy, které měly ukotvit úroveň českého jazyka na A1 popřípadě posunout na B1, dále se jednalo o přípravné kurzy na získání zkoušky k trvalému pobytu na úrovni jazyka A2 a přípravný kurz na zkoušku z jazyka k získání českého státního občanství. Nejvyšší zájem o kurzy byl v Plzeňském a Jihomoravském kraji. Nejnižší v Královéhradeckém. Reálně se do kurzů zapsalo 135 osob, 132 osob zahájilo výuku českého jazyka a absolvovalo alespoň jednu lekci češtiny. 94 osob absolvovalo všech 50 hodin českého jazyka a úspěšně kurz dokončilo.

První kurzy se rozběhly v září 2019 a v březnu začala chod světa ovlivňovat pandemie COVID 19, která průběžně více či méně vše narušovala po celou dobu trvání projektu. Po prvotním útlumu

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

všech kurzů se část kurzů vrátila do normálního chodu, část jich přešla do online prostředí (celkově 8) a část jich dle váhy platných nařízení buď probíhala nebo ne. Tento fakt měl negativní dopad na část kurzů a vedl také k předčasnému ukončení některých z nich. Pozitivním výstupem pandemie bylo zvýšení počítačových dovedností jak lektorů tak studentů.

Klíčová aktivita 2: Semináře práv a povinností osob žijících v ČR

Projekt předpokládal, že za dobu jeho trvání proběhne 15 seminářů v pěti regionech pro cca 40 osob, jelikož byl předpoklad, že se klienti budou na seminářích opakovat. Za dobu realizace projektu bylo realizováno 13 seminářů. Dohromady bylo při seminářích proškoleny 92 osob. Vlivem pandemie bylo nejvíce seminářů realizováno na konci projektu, kdy byla opatření nejuvolněnější. Dva semináře byly realizovány online. Tato aktivita velmi podléhala aktuálnímu dění a momentálním potřebám daných komunit. Stejně tak se i lišila témata, která byla v seminářích řešena. Nejčastěji se jednalo o problematiku zaměstnávání, podnikání, podmínky zkoušek k českému státnímu občanství, bydlení atp.

Klíčová aktivita 3: Právní poradenství

Jednalo se o krátkodobé i dlouhodobé poradenství v pěti krajích ČR. Poradenství mělo být poskytnuto 600 osobám za dobu realizace projektu. Ve skutečnosti bylo poskytnuto 405 osobám. Tato disproporce byla zapříčiněna snížením úvazků právníků poskytovatelem dotace a vedle toho i utlumením poradenství v obdobích přísnějších pandemických opatření. Mohlo také dojít k nepřesnému odhadu potřeb cizinců. Jednalo se zejména o pobytová poradenství, poradenství související se zaměstnáváním cizinců, v souvislosti s právy a povinnostmi zaměstnanců a zaměstnavatelů, popřípadě další oblasti práva související s integrací. Výraznou oblast otázek přinesla opět pandemie, která ovlivňovala jak pobytové záležitosti klientů tak zaměstnávání a z toho vyplývající oblasti práva.

Klíčová aktivita 4 : Podpora plné orientace cizinců do společnosti

Za dobu realizace projektu mělo dojít k vytvoření dvaceti párů cizinec dobrovolník, kdy mělo dojít k lepšímu poznání společnosti a realití potažmo lepší integraci do české společnosti. Páry

se měly scházet minimálně 6 měsíců každé dva týdny. Povedlo se propojit 10 dvojic, které i navzdory všem opatřením a vnějším překážkám vydržely pohromadě. Průvodcem cizince měl být vždy dobrovolník. Tato aktivita byla pandemií Covid -19 velmi narušena, jelikož její stěžejní aktivity měly spočívat v návštěvách kulturních, společenských nebo sportovních akcí a většina z nich se po dobu realizace projektu vůbec nekonala. Dvojice, které fungovaly, většinou využily možnosti učit se spolu jazyk a popřípadě je spojil nějaký společný zájem mimo nabízené možnosti vyžití.

Evaluace projektu klienty

S každým klientem, který byl dlouhodoběji (více než tři setkání) zapojen do jakékoliv aktivity a s každým klientem, který prošel klíčovou aktivitou 2 (semináře) byla provedena nějaká forma evaluace. Jednalo se o řízený rozhovor s odborným pracovníkem v tom regionu, ve kterém ke spolupráci docházelo. Evaluační rozhovory byly vedeny buď při závěrečné osobní konzultaci nebo telefonicky popřípadě e-mailem

Bylo vedeno 94 hodnotících rozhovorů se studenty jazykových kurzů, 92 s účastníky semináře a 10 s klienty pracujícími s dobrovolníky. Dalších 30 hodnotících rozhovorů bylo vedeno právníky s účastníky klíčové aktivity 3 -právní poradenství. Celkem tedy 226 rozhovorů.

Respondenti byli dotazováni na následující otázky

1. Co bylo motivem k účasti na aktivitě
2. Spokojenost s danou aktivitou
3. Co vnímají na zapojení do projektu pozitivně/ negativně
4. Co by uvítali do budoucna v činnosti OPU
5. Zdali je účast na projektu posunula směrem k vytýčenému cíli.

Výsledky jednotlivých otázek v rámci rozhovorů byly následující:

Ad otázka 1:

- 85 se chtělo zlepšit v dané oblasti zejm. v českém jazyce, získat lepší informace o tématu kvůli životu v ČR
- 64 odpovědí směřovalo k získání stabilnějšího pobytu či vyšší formy pobytu
- 20 lepší práce/ nová práce

Ad otázka 2:

- 193 osob bylo zcela spokojeno s aktivitou, které se účastnily
- 23 osob bylo nespokojeno s častými přerušeními a prodlužováním aktivity, případně nemohly využít její potenciál.

Ad otázka 3:

- 78 lidí vnímalo negativně opatření vlády proti COVID -19 a s tím spojené komplikace.
- 64 lidí vnímalo pozitivně osobu lektora, přednášejícího a jeho zkušenosti
- 32 osob vnímalo pozitivně snahu řešit překážky související s COVID 19
- 31 osob vnímalo to, že mělo individuální kurz ČJ a mohlo tak výuku uzpůsobit svým potřebám.

Ad otázka 4:

- 81 osob by uvítalo pokračování kurzů českého jazyka
- 26 by uvítalo další semináře na aktuální témata
- 16 přípravné testy na zkoušky k trvalému pobytu nebo občanství

Ad otázka 5

- 23 osob získalo více kompetencí a znalostí češtiny případně jiné oblasti pro dosažení svého cíle, kterým byla buď zkouška k trvalému pobytu, občanství nebo například zahájení podnikání.
- 15 osob složilo v průběhu projektu zkoušku k trvalému pobytu
- 7 osob složilo v průběhu projektu zkoušku z ČJ k českému státnímu občanství
- 4 osoby

Evaluace projektu zaměstnanci

Se všemi zaměstnanci projektu byl po skončení projektu veden evaluační rozhovor. Rozhovor byl veden s odbornými pracovníci, které vždy stály na počátku vstupu klienta do projektu a provázely jej po celou dobu zapojení do projektu. Dále byl veden s právníky, kteří poskytovali právní poradenství v projektu. Dohromady se jednalo o deset pracovníků. Část rozhovoru představovalo sebehodnocení a druhou hodnocení průběhu projektu a jeho jednotlivých aktivit. Ve všech hodnoceních se objevoval jeden společný problém představující omezení vyplývající z pandemie Covid -19. Omezení měla vliv na všechny aktivity omezila konání kurzů,

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

některé posunula do online prostoru a posunula konání seminářů do nejzazších termínů. Opakovaně musely být termíny rušeny a měněny, u mnoha lidí to vedlo ke ztrátě motivace k účasti a pro pracovníky byly neustálé změny velmi organizačně náročné.

Dalším opakujícím se momentem byl problém pracovníků při prvotním získávání klientů, kdy v některých regionech existují menší cizinecké komunity a cizinci nejsou zvyklí využívat bezplatných služeb, proto jejich zapojení trvalo déle. Jednalo se zejména o Královehradecký kraj a Středočeský kraj. U části pracovníků přetrvávala obava z nenaplnění indikátorů projektu, jelikož byly omezeny možnosti získávání klientů a i náplň jednotlivých aktivit byla limitována.

Za nejobtížnější činnost v rámci projektu považovali pracovníci zajišťování KA4 v rámci které byly vytvářeny dvojice dobrovolník cizinec. Všeobecně o tuto aktivitu byl zájem menší a omezení její možnosti velmi okleštila. Proto se pracovníkům velmi těžko dařilo získávat zájemce. Většina pracovníků pozitivně hodnotí význam individuálního vzdělávání, které má ze své podstaty větší účinnost než kurzy skupinové a vzhledem k vnějším okolnostem i flexibilita individuálních kurzů přispěla k tomu, že řada ze studentů dokončila kurzy navzdory složitým podmínkám.